

**ЛОКАЛІЗАЦІЯ ШЕРЛОКІАНСЬКОГО КАНОНУ
В УКРАЇНСЬКОМУ КУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРІ:
«КОЛОМІЙСЬКА ІСТОРІЯ ШЕРЛОКА ГОЛМСА» МИКОЛИ САВЧУКА**

**THE LOCALIZATION OF THE SHERLOCKIAN CANON
IN THE UKRAINIAN CULTURAL SPHERE:
“THE KOLOMYIA STORY OF SHERLOCK HOLMES” BY MYKOLA SAVCHUK**

Непийвода М.М.,

orcid.org/0009-0001-6608-9277

аспірант кафедри української літератури

Карпатського національного університету імені Василя Стефаника

У статті досліджено механізми локалізації шерлокіанського канону в українському культурному просторі на матеріалі повісті Миколи Савчука «Коломийська історія Шерлока Голмса» у зіставленні з корпусом творів Артура Конана Дойла про Шерлока Голмса. Актуальність зумовлена потребою осмислення української шерлокіани як форми функціональної адаптації канону до іншого історичного середовища. Мета – виявити основні способи локалізації канонічної моделі в повісті Савчука. Методологічну основу становлять інтертекстуальний, культурно-історичний та поетологічний підходи. Встановлено, що локалізація шерлокіанського канону реалізується на просторовому, інституційному, культурному та матеріальному рівнях. Просторова локалізація виявляється у співвіднесенні Коломиї з канонічним Лондоном: міська топографія, маршрути персонажів, установи та заклади формують новий простір, який зберігає функції канонічного міського середовища, але набуває галицького змісту. Згадка про ресторан «Simpson's» функціонує як інтертекстуальний маркер і засіб культурної аналогізації локального простору з канонічним. Інституційна локалізація простежується в адаптації правоохоронної моделі до реалій Галичини. Образ Станіслава Махульського поєднує локальну соціальну функцію з рецепцією шерлокіанської культури. Культурна та матеріальна локалізація частково виявляється через наслідування Махульським Голмса. Важливим результатом є встановлення подвійного характеру рецепції: канон переноситься в український простір, а персонажі повісті самі його інтерпретують. Наукова новизна полягає в комплексному розгляді повісті крізь призму локалізації канону як процесу адаптації британської шерлокіанської моделі до українського контексту. Зроблено висновок, що Савчук не просто переносить події з Лондона до Коломиї, а перебудовує просторові, інституційні та культурні координати шерлокіанського світу.

Ключові слова: шерлокіана, шерлокіанський канон, локалізація канону, інтертекстуальність, культурна рецепція, локальний простір, Микола Савчук.

This article examines the mechanisms of the Sherlockian canon's localization within the Ukrainian cultural sphere, using Mykola Savchuk's novella "The Kolomyia Story of Sherlock Holmes" as a case study and comparing it with Arthur Conan Doyle's body of work on Sherlock Holmes. The relevance of this study stems from the need to understand Ukrainian Sherlockian literature as a form of functional adaptation of the canon to a different historical context. The aim is to identify the main methods of localizing the canonical model in Savchuk's novella. The methodological foundation consists of intertextual, cultural-historical, and poetological approaches. It has been established that the localization of the Sherlockian canon is realized at the spatial, institutional, cultural, and material levels. Spatial localization is evident in the juxtaposition of Kolomyia with canonical London: the city's topography, the characters' routes, and its institutions and establishments form a new space that retains the functions of a canonical urban environment but takes on a Galician context. The mention of the restaurant "Simpson's" functions as an intertextual marker and a means of culturally analogizing the local space with the canonical one. Institutional localization is evident in the adaptation of the law enforcement model to the realities of Galicia. The character of Stanislav Makhul'skyi combines a local social function with the reception of Sherlockian culture. Cultural and material localization is partly reflected in Mahulsky's imitation of Holmes. An important finding is the identification of a dual nature of reception: the canon is transferred to the Ukrainian context, while the characters in the novella interpret it themselves. The scientific novelty lies in a comprehensive examination of the novella through the prism of the canon's localization as a process of adapting the British Sherlockian model to the Ukrainian context. The conclusion is drawn that Savchuk does not simply transfer events from London to Kolomyia, but rather reconstructs the spatial, institutional, and cultural coordinates of the Sherlockian world.

Key words: Sherlockiana, the Sherlockian canon, localization of the canon, intertextuality, cultural reception, local space, Mykola Savchuk.

Постановка проблеми. Шерлокіанський канон Артура Конана Дойла, сформований у конкретному британському історико-культурному середовищі кінця XIX – першої третини XX століття, продовжує функціонувати в літературах різних країн, адаптуючись до інших художніх сис-

тем, національних культур і соціально-історичних контекстів. Життєздатність шерлокіани зумовлена, зокрема, відкритістю канонічної моделі до повторного прочитання, стилізації, інтерпретації та трансформації. У процесі таких переосмислень змінюються не лише сюжетні ситуації чи образи

персонажів, а й просторові, соціальні, культурні та ціннісні координати шерлокіанського світу. Відтак актуальним є дослідження механізмів, за допомогою яких канон функціонує поза первинним британським контекстом.

Попри наявність наукових праць, присвячених рецепції творчості Артура Конана Дойла, інтертекстуальності української шерлокіани, трансформації канонічних персонажів та особливостям її поетики, питання комплексної локалізації шерлокіанського канону в конкретному українському культурно-історичному просторі потребує подальшого осмислення. Зокрема, потребують уточнення способи взаємодії канонічного британського простору з локальною топографією, механізми адаптації соціальних та інституційних моделей, роль матеріальних і культурних маркерів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблема функціонування шерлокіанського канону в нових текстах безпосередньо пов'язана з категорією стилізації, оскільки саме вона забезпечує впізнаваність художньої моделі першоджерела та водночас створює можливості для її творчої трансформації. Ірина Бурцева визначає стилізацію як свідомо акцентоване відтворення характерних рис певного стилю або мовних особливостей конкретного соціального середовища чи історичної доби [1, с. 37]. Любов Мацько пов'язує її зі свідомим насиченням тексту ознаками певного стилю та жанру з метою формування відповідного художнього ефекту [2, с. 385], тоді як Світлана Єрмоленко наголошує на здатності стилізації відтворювати історико-культурний колорит, соціальне середовище та емоційно-смыслову атмосферу художнього твору [3, с. 648].

Значущою для розуміння механізмів стилізації є типологія, запропонована Марією Цуркан. Дослідниця визначає стилізацію як свідоме надання творові або його окремим компонентам характерних рис певного стилю чи жанру з подальшою авторською творчою обробкою та виокремлює фольклорну, історичну (культурно-історичну), наслідувальну, лінгвостилістичну й жанрову її різновиди [4, с. 107]. Запропонована класифікація важлива для аналізу шерлокіанських текстів, оскільки їхня спорідненість із канонам може формуватися одночасно на кількох рівнях: через відтворення жанрової моделі детективу, наративної манери доктора Ватсона, мовностильових особливостей канонічних текстів, культурно-історичної атмосфери вікторіанської Британії та системи впізнаваних персонажних і сюжетних компонентів.

Проблема співвідношення стилізації та пастишу розглядається у працях Ірини Кропивко, Фредрика Джеймсона, Ришарда Нича та Брасна Вола. Ірина Кропивко трактує пастиш як форму, споріднену з пародією, але позбавлену її обов'язкового деструктивного спрямування [5, с. 79]. Фредрик Джеймсон також розглядає пастиш і пародію як різновиди імітації певної «мовної маски», водночас акцентуючи на відсутності в пастиші сатиричної настанови [6, с. 218]. Ришард Нич, розмежовуючи руйнівний і творчий потенціал пародії, звертає увагу на можливість перетворення стилізації на самостійну художню техніку, яка може бути водночас засобом і предметом літературного зображення [6, с. 185]. Брасн Вол пов'язує пастиш із практикою відтворення стильових моделей попередніх епох і розглядає його як один із принципів композиційної організації тексту [7, с. 303]. Сукупність цих підходів дає підстави трактувати стилізацію в шерлокіані не як просте копіювання поетики Конана Дойла, а як форму продуктивної взаємодії нового тексту з канонічною моделлю.

Безпосереднє значення для окреслення сучасного стану дослідження повісті Миколи Савчука має стаття Олександра Солецького та Михайла Непийводи «Інтертекстуальна парадигма повістей Артура Конана Дойла “Баскервілів Пес” та Миколи Савчука “Коломийська історія Шерлока Голмса”». Автори розглядають повість Савчука у системі інтертекстуальних зв'язків із «Собакою Баскервілів», зосереджуючись на механізмах рецепції та трансформації канонічної моделі в українському тексті [8].

Постановка завдання. Мета статті – виявити та систематизувати основні механізми локалізації шерлокіанського канону в українському культурному просторі на матеріалі повісті Миколи Савчука «Коломийська історія Шерлока Голмса» у зіставленні з канонічними творами Артура Конана Дойла. Для досягнення поставленої мети передбачено: визначити особливості трансформації канонічної моделі лондонського міського простору в художній простір Коломиї; простежити способи локалізації канонічних топосів та інтертекстуальних маркерів; проаналізувати адаптацію соціально-інституційних компонентів шерлокіанського світу до історичних реалій Галичини; з'ясувати роль локальних культурних і матеріальних об'єктів у переосмисленні британського канону.

Виклад основного матеріалу. Одним із визначальних механізмів локалізації шерлокіанського канону в повісті Миколи Савчука «Коломийська

історія Шерлока Голмса» є перенесення канонічної моделі міського простору з Лондона до Коломиї. У творах Артура Конана Дойла Лондон постає не лише географічним тлом розгортання детективної дії, а й специфічно організованим художнім середовищем, що визначає характер пересування героїв, масштаби розслідувань і способи репрезентації злочинності. Любов Расевич, досліджуючи просторову поетику шерлокіанського корпусу, звертає увагу на образ міста як своєрідних «кам'яних джунглів», підкреслюючи, що «сірість огорнених туманом вулиць асоціюється із рядом похідних позицій у створенні асоціативного зв'язку із джунглями» [9, с. 152]. Підстави для такого трактування дослідниця вбачає безпосередньо в текстовій організації канонічних творів, де Лондон набуває рис дисгармонійного, непередбачуваного й потенційно небезпечного простору: «Підстави розглядати Лондон як спотворений дисгармонійністю рукотворний варіант джунглів дає сама тканина тексту» [9, с. 151].

Показовим щодо цього є фрагмент з оповідання «Пригода з кресленнями Брюса Паркінгтона», у якому міський простір метафорично співвіднесено з дикою природою: «Такого дня злодій або вбивця може вільно нищпорити містом, як тигр у джунглях, готуючись до стрибка. І лише тоді... І навіть тоді його побачить лише сама жертва» [10, с. 91]. У цьому випадку метафора джунглів характеризує Лондон як середовище, у якому небезпека прихована в самому просторі міста, а злочинець отримує можливість залишатися невидимим серед великої кількості людей і складної міської інфраструктури. Важливо, однак, що в повісті Миколи Савчука ця модель зазнає функціонального переакцентування. Порівнюючи Коломию з Лондоном, доктор Ватсон зауважує: «Після шестимільйонного Лондона Коломия виглядала нам, як мураха порівняно до тигра» [11, с. 16]. Якщо в канонічному тексті образ тигра безпосередньо характеризує потенційного злочинця, то у Савчука він стає компонентом порівняльної моделі, за допомогою якої співвідносяться два міські простори. Отже, канонічна метафорика не просто відтворюється, а включається в нову систему просторових відношень: Лондон постає масштабним еталоном, із яким вимірюється Коломия.

Таке зіставлення має принципове значення для механізму локалізації. Коломия в повісті не є випадковим місцем перенесення сюжету, а набуває функції локального відповідника канонічного Лондона. Унаслідок цього відбувається не механічна зміна декорацій, а розширення геогра-

фії шерлокіанського універсуму: простір детективного розслідування втрачає свою виняткову прив'язаність до британської столиці й починає функціонувати в іншому історико-культурному середовищі. Саме тому зіставлення «Лондон – Коломия» доцільно розглядати як один із базових способів локалізації канонічної моделі, коли новий простір конструюється через його співвіднесення з уже відомим читачеві шерлокіанським топосом.

Механізм такого перенесення особливо виразно простежується в організації міської топографії. У Конана Дойла урбаністичний простір Лондона часто репрезентується через атмосферні характеристики – туман, сірість, складність орієнтації, множинність вулиць і прихованих локацій. У Савчука канонічна модель складного міського середовища реалізується передусім через його топографічну конкретизацію та динамізацію. Переміщення героїв фіксуються з увагою до конкретних вулиць, будівель, площ і закладів: «З готелю “Гранд” ми попрямували через ринковий майдан на вулицю Мендельсона»; «...ми вже опинилися на бічній вуличці, де під числом 3, у партері з дверима на маленьке подвір'я, в лівому куті будинку мешкав інженер Гаррі Джексон»; «За кілька хвилин ми знову зібралися в свій квартет і рушили назад до ратуші, але до готелю не дійшли, а повернули праворуч, де на переконання сера Карлайла стояв найліпший коломийський ресторан “Roma”» [11, с. 22–24]. Важливим є не лише накопичення топонімів, а й спосіб їхнього включення в структуру детективної дії: простір послідовно проходиться персонажами, стає маршрутом пошуку, системою координат для переміщення й одним із чинників організації сюжету.

Топографічна насиченість повісті підсилюється фіксацією функціональної структури міста: «...в Коломii є чимало банків, ресторанів, крамниць, майстерень» [11, с. 23]. Отже, Коломия репрезентується не як периферійне чи умовне поселення, а як повноцінний урбаністичний простір із розгалуженою соціальною та економічною інфраструктурою. Саме ця функціональна насиченість забезпечує можливість перенесення канонічної детективної моделі: як Лондон у творах Конана Дойла створює множинність потенційних маршрутів, контактів і місць приховування, так і Коломия у Савчука перетворюється на достатньо складне середовище для розгортання детективної інтриги. Так, локалізація відбувається не лише шляхом зміни географічної назви, а через відтворення функціональної моделі канонічного міста з використанням конкретного локального топографічного матеріалу.

Показовим прикладом такого принципу є згадка про лондонський ресторан «Simpson's»: «Вийшовши з ресторану, Голмс промовив знамениту фразу: – Це, ясна річ, не “Simpson's”, але близьке до нього...» [11, с. 25]. Важливо, що цей топонім супроводжується авторською приміткою: «“Simpson's” – свого часу один з найпопулярніших лондонських ресторанів» [Там само]. На відміну від безпосередньої алюзії на канон, примітка виконує паратекстуальну функцію: вона забезпечує читачеві необхідний культурно-історичний контекст для розпізнавання згадки. Водночас сама згадка про «Simpson's» є інтертекстуальним маркером, оскільки актуалізує пов'язані з Шерлоком Голмсом канонічні тексти, зокрема «Детектив при смерті» та «Вельможний клієнт» [12, с. 319; 13, с. 161].

Функціонально ця алюзія є важливою не лише тому, що засвідчує обізнаність персонажа або автора з каноном. Лондонський ресторан використовується як культурний еталон, через який оцінюється локальний простір. Коломийський ресторан набуває додаткового семантичного значення саме завдяки співвіднесенню з канонічним «Simpson's». Отже, відбувається локалізація за принципом функціональної аналогії: новий об'єкт не дублює канонічний, а вводиться в текст через систему відношень із ним. Такий спосіб організації інтертекстуальності дозволяє Савчуку одночасно зберігати впізнаваність шерлокіанського коду й демонструвати його здатність функціонувати в іншому культурному середовищі.

Ще одним важливим напрямом локалізації є адаптація соціально-інституційної моделі шерлокіанського світу. У канонічному корпусі поліція та передусім Скотленд-Ярд утворюють сталий елемент детективного середовища, на тлі якого визначається професійна винятковість Голмса. У «Коломийській історії Шерлока Голмса» цей компонент канону переноситься в локальний історичний контекст і набуває іншого інституційного оформлення. Показовою є постать начальника місцевої поліції Станіслава Махульського: «За хвилину до нас збігав з першого поверху рожево-щокій, повнолиций і товстий начальник місцевої поліції Станіслав Махульський. На перший погляд могло здатися, що це типовий жандарм – нахабний, тупий, зарозумілий, вульгарний чиновник в однострої. Однак наші припущення розвіялися, коли ми побачили в ньому певну доброзичливість і велику повагу до нас» [11, с. 26].

Для локалізації важливим є не стільки типологічний збіг зовнішніх рис Махульського з окремими представниками поліції у Конана Дойла, скільки зміна самого соціального контексту інсти-

туції. Скотленд-Ярд як структурний компонент британського детективного світу заміщується локальною поліційно-жандармською системою Галичини, завдяки чому канонічна модель вступає у взаємодію з іншим історичним та адміністративним середовищем. При цьому автор не відтворює поліцейського персонажа як одновимірний стереотип: початкове враження про Махульського як «типового жандарма» спростовується його доброзичливістю та повагою до Голмса. Така побудова персонажа важлива передусім як засіб адаптації канонічної інституційної моделі до локального соціального простору, де функція правоохоронця визначається вже не британською, а галицькою історико-культурною реальністю.

Особливого значення набуває те, що Махульський є не лише представником локальної інституції, а й свідомим реципієнтом шерлокіанської культури. Він пояснює Голмсові: «...начитавшись книжок доктора Ватсона про вас, вирішив будь-що вимурувати справжній англійський камін. Понадто, з цигари перейшов на люльку і навіть вивчив кілька англійських слів» [11, с. 54–55]. У такий спосіб у повісті моделюється подвійний процес культурного перенесення. З одного боку, британський шерлокіанський канон локалізується автором у Коломійі; з другого – самі персонажі локального світу засвоюють, наслідують і переінтерпретовують британські культурні коди. Махульський у цьому контексті функціонує як внутрішньотекстовий читач шерлокіани, а його поведінка демонструє процес рецепції канону вже всередині художнього світу.

Мотив англійського каміна, люльки та вивчення англійських слів свідчить про те, що британськість у повісті постає не як безпосередньо присутня культурна реальність, а як об'єкт наслідування й локальної культурної реконструкції. Махульський прагне відтворити окремі зовнішні ознаки образу Голмса, але робить це в іншому середовищі й у власний спосіб. Унаслідок цього канонічна модель зазнає не стільки руйнування, скільки локальної рефункціоналізації: британські маркери втрачають статус елементів повсякденної реальності й перетворюються на культурні знаки, які можна цитувати, наслідувати та іронічно переосмислювати.

Висновки. Отже, локалізація шерлокіанського канону в «Коломийській історії Шерлока Голмса» реалізується як комплексний процес культурного перенесення та функціональної адаптації. Її основу становить співвіднесення Коломійі з канонічним Лондоном, однак географічна заміна супроводжується перебудовою топографічної, інституційної та культурної організації простору.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бурцева І. Метод стилізації як засіб вивчення авторського стилю на заняттях зі стилістики англійської мови. *Лінгвостилістичні студії*. Луцьк : Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2015. № 3. С. 37–42.
2. Мацько Л.І., Сидоренко О.М., Мацько О.М. Стилістика української мови : підручник / за ред. Л.І. Мацько. Київ : Вища школа, 2003. 462 с.
3. Українська мова : енциклопедія / голова редкол. В.М. Русанівський. [вид. 3-тє, зі змінами і доп.]. Київ : Українська енциклопедія ім. М.П. Бажана, 2007. 856 с.
4. Цуркан М.В. Стилізація розмовності в оповідній структурі прозового твору : теоретико-методологічний аспект. *Science and Education a New Dimension. Philology*. 2014. Vol. II(5). № 28. Р. 107–111.
5. Кропивко І. Стилізація в українській і польській літературі постмодернізму. *Kultury Wschodniosłowiańskie – Oblicza i Dialog*. 2017. Vol. VII. Р. 79–86. DOI: 10.14746/kw.2017.7.6
6. Нич Р. Світ тексту: постструктуралізм і літературознавство / пер. з пол. О. Галети. Львів : Літопис, 2007. 316 с.
7. Енциклопедія постмодернізму / за ред. Ч. Вінквіста і В. Тейлора ; пер. з англ. В. Шовкун ; наук. ред. пер. О. Шевченко. Київ : Вид-во Соломії Павличко "Основи", 2003. 503 с.
8. Солецький О.М., Непийвода М.М. Інтертекстуальна парадигма повістей Артура Конана Дойла «Баскервілів Пес» та Миколи Савчука «Коломийська історія Шерлока Голмса». *Прикарпатський вісник Наукового товариства імені Шевченка. Слово*. Івано-Франківськ, 2025. № 21 (77). С. 226–235. DOI: 10.31471/2304-7402-2025-21(77)-226-235
9. Расевич Л.П. Шерлок Холмс А. Конан Дойля як інтерпретація «міфу надлюдина» у форматі мідллітератури : дис. ... канд. філол. наук : 10.01.04. Кам'янець-Подільськ, 2016. 217 с.
10. Конан Дойл А. Таємниця Боскомської долини / пер. з англ. Є.М. Тарнавського ; худож.-оформлювач О.А. Гугалова-Мешкова. Харків : Фоліо, 2019. 186 с.
11. Савчук М. Коломийська історія Шерлока Голмса. Коломия : Вік, 2016. 128 с.
12. Конан Дойл А. Пригоди Шерлока Холмса : в 4-х тт. / пер. з англ. В. Панченка. Київ : Веселка ; Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2010. Т. III : Повернення Шерлока Холмса : Цикл оповідань ; Його останній уклін : Цикл оповідань. 375 с.
13. Конан Дойл А. Вельможний клієнт / пер. з англ. Є.В. Тарнавського ; худож.-оформлювач О.А. Гугалова-Мешкова. Харків : Фоліо, 2019. 185 с.

Стаття поширюється на умовах
ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

Дата першого надходження статті до видання: 31.08.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 18.09.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 15.10.2026